

Norman MacCaig — egy fortélyos skót költő

FERENCZ GYŐZŐ

Született 1954-ben Budapesten. Tanulmányait az ELTE BTK magyar–angol tanszékén végezte. Író, műfordító, szerkesztő.

Norman MacCaig skót költő Edinburghben született 1910-ben. Angolul ír. A gael nyelven író Sorley MacLean (1911) mellett ő most a skót költészet nagy öregje.

A nyelvi kérdés, a nyelv választása a skót irodalom különös jellegzetessége. MacCaig anyai ágon gaelül beszélő ősoktól származik, ő azonban az angol nyelv mellett döntött. Választhatta volna írói anyanyelvéül a „scots” dialektust is, ezt a Hugh MacDiarmid (1892-1978) által a század első felében elterjesztett kísérletet az idiomatikus skót nyelv megteremtésére. MacCaig az angol mellett maradt. Ahogyan a termékeny és sokoldalú Edwin Morgan (1920) is, míg például Iain Crichton Smith (1928) angolul és gaelül is ír.

Mindez azt jelzi, hogy költőnek sem magától értetődő, főleg ha brit, hogy milyen nyelvet használ. Skóciában még inkább, mint Írországban — ahol a gael felélesztésére időnként mozgalmak szerveződnek —, a nyelv választása jelzi a hagyományhoz, a nemzeti örökséghez való viszonyt annak minden esztétikai hordalékával együtt.

Szélsőséges eseteket kivéve azonban nemigen vonja kétségbe senki, hogy mindhárom nyelv illetve dialektus a skót irodalmat gazdagítja.

A skót irodalom azonosságtudatának feltehetőleg szüksége van erre a belső sokféleségre. A gazdasági és politikai alávetettség mindig együtt jár a szellemi önérték elbizonytalanodásával. A skótok továbbá, talán mert nem választja el őket tenger az angoloktól, nem lázadtak olyan kitartóan és elszántan, mint az írek. Ezért vagy másért, az ír szellemiség mindig körülhatárolhatóbb, jellegzetesebb volt, mint a skót. A modern ír irodalom világméretű kultusza mellett a skótok eredményei kevésbé látványosak, legalábbis csekélyebb nemzetközi figyelmet keltettek, akár csak az angol nyelvterületen belül is. Míg a modern írek, Joyce és Yeats például, úgy maradtak írek, hogy angolul írtak, a scots divatja nyelvi akadályt is emelt az ezt használó skótok külföldi megismerése elé.

Nem véletlen tehát, hogy sokan nem a nyelvben keresik a skót identitás kifejezését. Az angol nyelv dominanciája sérthet ugyan érzékenységet, utalhat múltbéli gyarmati politikára, mégis sok e-

lőnyt kínál. Nagy kulturális közösségbe kapcsolja be azt, aki ezen a nyelven művel irodalmat. Mély hagyományból meríthet, szerencsés esetben széles olvasóközönséget kap.

Norman MacCaig az elmúlt bő félszázadban jelentős költői életművet alkotott. Élete, hasonlóan nemzedéke sok tagjához, a háborús éveket leszámítva külsőleg eseménytelen volt. Klasszika filológiát hallgatott az Edinburgh Egyetemen, majd általános iskolai tanár lett. A második világháború alatt behívót kapott, de lelkiismereti okokra hivatkozva megtagadta a szolgálatot. A híres edinburghi vár börtönébe került, hadbíróság elé állították, végül elengedték. A háború után folytatta a tanítást, iskolaigazgató lett. 1967 és 1977 között költészetet tanított az Edinburgh és a Stirling Egyetemen.

Pályáját szigorúan hagyományos formákban írt, csiszolt, szellemes metafizikus versekkel kezdte. Ennek a korszakának szerkezeteit lekerekítette, önmagukba zárta. A költészetnek ez a fajtája azonban nem elégítette ki, úgy érezte, lehetőségeit kimerítette. A hatvanas évek derekán fellazította lírájának metrikai és ezzel együtt járó strukturális kötöttségeit. Megőrizte ugyanakkor elegáns stílusát és megfigyeléseinek pontosságát. Érett költészetére a szinte esetlegesnek ható könnyedség, játékos szeszélyesség jellemző. Bár a lazán kezelt szabadversben gyors vonásokkal felvázolt jelenet, élmény megformálása többnyire nyitott marad, MacCaig látszólagos igénytelensége gondosan megtervezett hatásmechanizmust takar, amely agyafúrt módon a vers utórezgéseivel is számol. A szövegek konstrukciója pedig leheletnyi elmozdulásokkal, alig észrevehető árnyalatok felrakásával építkezik.

Ez a költő úgy csinál, mintha semmi lényegesről nem beszélne. Vagy ha mégis, akkor sem törekednék alkalmi megfogalmazásnál többre. De MacCaig továbbra is a vers virtuóza, csak épp súlyos metrikai formák helyett könnyedén, a felszínen társalognva hoz létre emlékezetes, maradandó műveket. Vagyis nem adja alább, de költészetének súlyosságával nem hivalkodik. Könnyedén néhez. Fortélyos költő.

NORMAN MACCAIG

Hat iskoláslány

*Csak fél napig voltam velük
(egy tévéműsört csináltunk)
otthon a szobámban. Költészetről
beszélgettünk, és aztán egy jobb
étterembe vittek minket. Azok a fagyaltok!
Azóta is olyan élvezettel*